

AR KADA SUSIMĄSTĖTE, KIEK GALIOJA ELEKTRONINIS PARAŠAS, AR GALIMA DOKUMENTĄ PASIRAŠYTI EL PARAŠU, IŠ KITOS PUSĖS PAPRASTU (rankiniu) PARAŠU!?

Daugelis mano, kad elektroninis parašas galioja tol, kol veikia „Smart-ID“, mobilusis parašas ar kita pasirašymo priemonė. Tačiau teisiškai atsakymas yra subtilesnis.

⚠ Svarbiausia atskirti du dalykus:

- ✂ elektroninio parašo sertifikato galiojimą
- ✂ jau pasirašyto dokumento teisinę galią.

💡 Elektroninio parašo sertifikatas turi konkretų galiojimo laiką. Jį galima patikrinti pačiame sertifikate arba naudojant tikrinimo įrankius. Pasibaigus sertifikato galiojimui, juo naujų dokumentų pasirašyti nebegalėsite. Tačiau tai nereiškia, kad visi anksčiau pasirašyti dokumentai automatiškai tampa negaliojantys.

RRT nurodo, kad kvalifikuotam elektroniniam parašui reikalingas kvalifikuotas elektroninio parašo sertifikatas, o tokio parašo teisinė galia prilygsta rašytiniam parašui.

!! Ką sako teisė?

Pagal eIDAS reglamento, t. y. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014, 25 straipsnį, negalima atsisakyti pripažinti elektroninio parašo teisinės galios vien dėl to, kad jis yra elektroninis. O kvalifikuoto elektroninio parašo teisinė galia yra lygiavertė rašytiniam parašui. Be to, vienoje ES valstybėje narėje išduotu kvalifikuotu sertifikatu patvirtintas kvalifikuotas elektroninis parašas pripažįstamas ir kitose ES valstybėse narėse.

Tačiau ne kiekvienas „paspaudžiau mygtuką“, „nupiešiau parašą ekrane“ ar „patvirtinau el. paštą“ automatiškai yra kvalifikuotas elektroninis parašas.

eIDAS 26 straipsnis nustato pažangiojo elektroninio parašo reikalavimus: jis turi būti susietas su pasirašančiu asmeniu, leisti nustatyti jo tapatybę, būti sukurtas naudojant duomenis, kuriuos patikimai kontroliuoja pats pasirašantis asmuo, ir būti susietas su pasirašytais duomenimis taip, kad bet koks pakeitimas būtų pastebimas.

Lietuvos teisėje labai svarbi ir Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymo 5 straipsnio 1 dalis. Ji numato, kad elektroninio parašo, kuris neatitinka kvalifikuotam elektroniniam parašui keliamų reikalavimų, teisinė galia yra lygiavertė rašytiniam parašui tik tada, jeigu tokio parašo naudotojai dėl to iš anksto susitaria raštu ir yra galimybė šį susitarimą išsaugoti patvariojoje laikmenoje. To paties straipsnio 4 dalis nustato, kad juridinio asmens atstovo kvalifikuotas elektroninis parašas prilyginamas juridinio asmens atstovo rašytiniam parašui, patvirtintam juridinio asmens antspaudu, kai antspaudu pareiga nustatyta įstatymuose ar steigimo dokumentuose.

!?! Tai kiek gi galioja elektroninis parašas?

Elektroninio parašo sertifikatas galioja iki jame nurodytos pabaigos datos, tačiau tinkamai pasirašytas dokumentas nepraranda galios vien dėl to, kad vėliau sertifikatas baigė galioti.

Lemiamą aplinkybę yra ne tai, ar sertifikatas galioja šiandien, o tai, ar jis galiojo pasirašymo metu.

Būtent tai pabrėžia eIDAS 32 straipsnis, kuriame nustatyta, kad kvalifikuoto elektroninio parašo galiojimo patvirtinimo procedūra tikrina, ar sertifikatas pasirašymo metu buvo kvalifikuotas, ar jį išdavė kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas, ar jis galiojo pasirašymo metu, ar nebuvo pažeistas pasirašytų duomenų vientisumas.

!! Čia ir atsiranda praktinė problema: po kelių metų gali kilti ginčas ne dėl to, ar dokumentas buvo pasirašytas, bet ar vis dar galima patikimai įrodyti, kad parašas buvo galiojantis pasirašymo metu.

⚠ Kodėl svarbi laiko žyma?

Elektroninė laiko žyma padeda įrodyti, kad konkretūs elektroniniai duomenys egzistavo konkrečiu laiku. RRT nurodo, kad elektroninės laiko žymos palengvina elektroninio parašo galiojimo patikrinimą pasibaigus kvalifikuoto elektroninio parašo sertifikato galiojimui.

Pagal eIDAS 41 straipsnį, kvalifikuotai elektroninei laiko žymai taikoma prezumpcija dėl joje nurodytos datos ir laiko tikslumo bei duomenų, su kuriais ji susieta, vientisumo. eIDAS 42 straipsnis papildomai nustato kvalifikuotai elektroninei laiko žymai keliamus reikalavimus.

!! Paprastai tariant: jeigu pasirašote svarbią sutartį, akcininkų sprendimą, darbo sutartį, paskolos dokumentą, nekilnojamojo turto sandoriui reikšmingą susitarimą ar kitą ilgai saugomą dokumentą, vien pasirašymo fakto gali nepakakti. **⚠** Reikia pasirūpinti, kad dokumentas būtų išsaugotas taip, jog po metų ar penkerių būtų galima patikrinti parašą, pasirašymo laiką ir dokumento vientisumą.

!? Kas gali nutikti, jeigu tu nepasirūpinsi?

✖ Pirma, galite nebegalėti pasirašyti dokumentų, nes jūsų sertifikatas bus pasibaigęs, sustabdytas ar atšauktas. Pagal eIDAS 28 straipsnį, jeigu kvalifikuoto elektroninio parašo sertifikatas atšaukiamas, jis netenka galios nuo atšaukimo momento; jeigu sertifikato galiojimas laikinai sustabdytas, jis netenka galios sustabdymo laikotarpiu.

✖ Antra, po kelerių metų tikrinant dokumentą sistema gali rodyti, kad parašo galiojimo neįmanoma patvirtinti arba trūksta duomenų. Tai nebūtinai reiškia, kad dokumentas negalioja, bet ginčo atveju gali atsirasti papildoma įrodinėjimo rizika.

✖ Trečia, jeigu naudotas ne kvalifikuotas, o paprastas ar nekvalifikuotas elektroninis parašas, kita šalis gali ginčyti, ar toks parašas apskritai prilygsta rašytiniam parašui. Lietuvoje tokio parašo prilyginimui rašytiniam parašui paprastai reikalingas išankstinis rašytinis šalių susitarimas, išsaugotas patvariojoje laikmenoje.

✖ Ketvirta, rizikinga painioti formas: vienas pasirašo ranka, kitas – elektroniniu parašu, dokumentas skenuojamas, įkeliamas, vėl pasirašomas. Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba atkreipia dėmesį, kad skaitmeninė popierinio dokumento kopija nelaikytina originaliu dokumentu, o ginčo atveju gali tekti pateikti ir popierinį originalą. Rekomenduojama sutartį sudaryti ir pasirašyti ta pačia forma – popierine arba elektronine.

♥ Penkta, elektroninis parašas nereiškia, kad dokumentą galima pateikti bet kur ir bet kaip. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad eIDAS nedraudžia nacionalinėms taisyklėms nustatyti procesinių reikalavimų, pavyzdžiui, kad elektroninis dokumentas teismui turi būti pateiktas per tam skirtą informacinę sistemą.

📖 REKOMENDACIJOS ?

Prieš pasirašydami svarbų dokumentą, patikrinkite, ar pasirašote kvalifikuotu elektroniniu parašu, o ne tik platformos sugeneruotu paprastu patvirtinimu.

Saugokite ne tik PDF kopiją ar ekrano nuotrauką, bet visą elektroninį dokumentą su parašo duomenimis. Jei dokumentas yra ADOC, ASiC ar kvalifikuotu parašu pasirašytas PDF, išsaugokite visą rinkmeną.

Naudokite kvalifikuotą laiko žymą, ypač dokumentams, kurie gali būti reikšmingi ilgiau nei pats sertifikato galiojimo terminas.

Po pasirašymo patikrinkite parašą. RRT nurodo, kad sertifikatus galima tikrinti elektroninių parašų, elektroninių spaudų, interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatų ir elektroninių laiko žymų tikrinimo įrankyje; įrankis parodo sertifikato sudarytoją, galiojimą ir paslaugos kvalifikuotą ar nekvalifikuotą statusą.

Jeigu dokumentą reikia saugoti ilgai, pasirūpinkite ilgalaikę elektroninio parašo apsauga. RRT nurodo, kad ilgalaikės apsaugos paslauga reikalinga siekiant užtikrinti elektroninio parašo ir elektroninio spaudo teisinį galiojimą ilgą laiką ir išlaikyti jų patikimumą nepaisant technologinių pokyčių.

Sutartyse aiškiai įrašykite, koku būdu šalys pasirašo: kvalifikuotu elektroniniu parašu, koku formatu, kokioje platformoje, kaip bus saugomas dokumentas ir kaip šalys gaus originalą.

Jeigu dokumentas teikiamas institucijai ar teismui, patikrinkite, ar teisės aktai nereikalauja jo pateikti per konkrečią sistemą.